

ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Дубинський Олег Юрійович

доктор юридичних наук, професор,

заслужений працівник освіти України,

проректор з науково-педагогічної роботи,

економічних, юридичних та соціальних питань,

*Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

У сучасному світі цифрових технологій, де інформація стала новою формою валюти, питання захисту персональних даних набуває особливої актуальності. Інтернет, соціальні мережі, мобільні додатки та інші цифрові платформи створили безпрецедентні можливості для обміну інформацією, але водночас значно підвищили ризики порушення права на приватність. Зростання обсягів обробки персональних даних, поява нових технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн та Інтернет речей, ставлять перед правовою наукою та практикою нові виклики.

Як підкреслюють В. А. Бочкова та Н. А. Бааджи, актуальність регулювання цифрових прав людини зумовлена реаліями сучасного життя, зокрема тими викликами, які суттєво вплинули на переосмислення значущості правового закріплення нової категорії прав. Йдеться про так звані права четвертого покоління, що охоплюють інформаційні права, які стають невід'ємною частиною правової системи в умовах цифровізації суспільства [1, с. 229].

Водночас, варто підкреслити, що право на приватність є фундаментальним правом людини, закріпленим у міжнародних актах, таких як Загальна декларація прав людини (стаття 12) [2] та Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (стаття 17) [3]. На національному рівні це право також захищається конституціями та спеціальними законами багатьох країн. Проте стрімкий розвиток цифрових технологій вимагає переосмислення традиційних підходів до забезпечення конфіденційності та безпеки даних.

Отож, цифрова епоха створила безпрецедентні можливості для збору, зберігання, обробки та передачі персональних даних. Соціальні мережі, мобільні додатки, інтернет-магазини та інші онлайн-сервіси щоденно обробляють величезні обсяги інформації про користувачів. Цей процес супроводжується ризиками порушення приватності, серед яких,

передусім, можна виділити *масовий збір даних*, оскільки корпорації та державні органи все частіше використовують технології для збору великих обсягів даних (Big Data), що нерідко відбувається без належної інформованої згоди суб'єктів даних.

Окремо варто акцентувати увагу на *кіберзагрозах*, з огляду на те, що зростання кількості кібератак та витоків даних створює серйозну загрозу для конфіденційності інформації. Хакерські атаки можуть призводити до розголошення чутливих персональних даних.

Не менш важливим питанням, нині стала *алгоритмічна дискримінація*. Використання штучного інтелекту та алгоритмів для аналізу даних може призводити до дискримінації окремих груп населення через упередженість алгоритмів або їх неправильне навчання.

Особливим ризиком є *недостатність правового регулювання*, оскільки у багатьох країнах законодавство щодо захисту персональних даних не встигає за розвитком технологій, що створює правові прогалини та ускладнює захист прав громадян.

Як зазначає Т. Ю. Дашо, цифрова епоха не лише не скасовує фундаментальні права людини, але й підкреслює важливість їхнього належного захисту та адаптації до сучасних технологічних викликів. Зокрема, право на приватність у контексті цифрової ідентифікації постає як одна з ключових проблем, що вимагає ретельного опрацювання. Ефективне забезпечення цього права потребує впровадження комплексного підходу, який би гармонійно поєднував правові норми, технологічні інновації та організаційні заходи, спрямовані на захист персональних даних і забезпечення конфіденційності. Таким чином, розвиток цифрових технологій створює нові виклики для правозахисної системи, вимагаючи її постійної адаптації до змінних реалій [4, с. 371-372].

Відтак, варто підкреслити, що міжнародна спільнота визнала важливість забезпечення права на приватність у цифрову епоху. Одним із ключових документів у цій сфері є Загальний регламент про захист даних (GDPR), прийнятий Європейським Союзом у 2016 році. GDPR встановлює високі стандарти захисту персональних даних та передбачає суворі санкції за їх порушення [5].

Основними принципами GDPR є: законність, прозорість і добросовісність обробки даних; мінімізація даних – збір лише тих даних, які є необхідними для конкретної мети; обмеження строків зберігання; забезпечення прав суб'єктів даних, зокрема права на доступ до інформації, її виправлення чи видалення [5].

Інші міжнародні акти, такі як Конвенція Ради Європи № 108 «Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних» [6], також відіграють важливу роль у формуванні стандартів захисту приватності.

Доречно вказати, що Україна також здійснює кроки у напрямку вдосконалення законодавства про захист персональних даних. Основним нормативним актом у цій сфері є Закон України «Про захист персональних даних» [7]. Однак, незважаючи на позитивні зрушення, все ж існують окремі проблеми. Зокрема, це недостатня гармонізація з європейськими стандартами. Українське законодавство потребує подальшого вдосконалення для відповідності вимогам GDPR. Також, необхідно вказати на низький рівень обізнаності громадян. Багато громадян не знають своїх прав щодо обробки їхніх персональних даних, що полегшує зловживання з боку компаній або державних органів.

Окрім того, вагомою проблемою виступає слабкий контроль за виконанням законодавства. Відсутність ефективного механізму контролю за дотриманням законодавства ускладнює боротьбу з порушеннями.

Для забезпечення належного рівня захисту права на приватність у цифрову епоху необхідно вжити комплексних заходів на національному та міжнародному рівнях:

1. Удосконалення законодавства. Україна повинна гармонізувати своє законодавство із європейськими стандартами, зокрема впровадити положення GDPR.

2. Освітні ініціативи. Необхідно підвищувати рівень обізнаності громадян про їхні права щодо приватності та навчати їх основам цифрової безпеки.

3. Технологічні рішення. Важливо впроваджувати новітні технології для захисту даних, такі як шифрування, багатофакторна автентифікація та інші методи кібербезпеки.

4. Міжнародна співпраця. Глобальна природа Інтернету вимагає координації між країнами для ефективного вирішення питань захисту персональних даних.

Отже, право на приватність у цифрову епоху стало одним із ключових викликів сучасного суспільства. Забезпечення належного рівня захисту персональних даних вимагає не лише вдосконалення правового регулювання, але й активної участі усіх зацікавлених сторін – держави, бізнесу та громадянського суспільства. Лише спільними зусиллями можна досягти балансу між розвитком цифрових технологій та дотриманням фундаментальних прав людини на приватність.

Література

1. Бочковой В. А., Бааджи Н. А. Обмеження цифрових прав людини в умовах сучасних правових викликів. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2024. Вип. 84. Ч. 4. С. 228–233.

2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. Ст. 3103.

3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043

4. Дашо Т. Ю. Інформаційно-правові гарантії права на приватність у процесі цифрової ідентифікації особи. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2026. Вип. 1. Ч. 3. С. 369–375.

5. Загальний регламент про захист даних (GDPR). URL: <https://gdpr-text.com/uk>.

6. Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних: Конвенція Ради Європи № 108 від 28.01.1981 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_326#Text

7. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 року № 2297-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 34. Ст. 481.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-607-5-12>

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ТА УКРАЇНЬСЬКА ПРАКТИКА

Дубіна Єлизавета Едуардівна

здобувачка загальної середньої освіти,

Запорізький академічний ліцей № 31 Запорізької міської ради

м. Запоріжжя, Україна

Захист прав і свобод людини є одним із фундаментальних принципів функціонування демократичної правової держави. Сучасна правова доктрина виходить із того, що права людини мають універсальний характер, є невідчужуваними та повинні забезпечуватися державою незалежно від політичних, соціальних чи економічних обставин. Саме рівень гарантування прав і свобод людини виступає одним із головних критеріїв оцінки демократичності державної влади та ефективності її правових інститутів.

Разом із тим сучасні безпекові виклики, зокрема збройні конфлікти, терористичні загрози, масштабні гуманітарні кризи та введення надзвичайних правових режимів, ставлять перед державами складне завдання забезпечення балансу між потребами національної безпеки та гарантіями прав людини. У таких умовах держава змушена вживати заходів, спрямованих на захист територіальної цілісності, громадського